

Namaz Kitabü's Salât Namaz Bölümü Devamı 7

— Polat Akyol · 11 Eylül 2020

NAMAZ

KİTABÜ'S-SALÂT (NAMAZ BÖLÜMÜ)

DEVAMI 7

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ü Teâlâ'nın Adıyla...

Hamd, Allâh'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini hiç kimse saptıramaz, saptırdığını ise hiç kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki, Allâh'tan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed aleyhisselâm O'nun kulu ve Rasûlü'dür...

Bundan sonra:

Müezzinliğin Şartları

- Müezzin müslüman olmalıdır: Gayrı müslimin okuduğu ezan sahîh değildir.
 - Müezzin akıllı olmalıdır: Delinin, sarhoşun ve baygın birinin okuduğu ezan sahîh değildir.
 - Müezzin erkek olmalıdır: Kadın ve erseliklerin okuduğu ezan sahîh değildir. Hanefiler dışındaki diğer mezheb İmamları bu şartlarda ittifak etmişlerdir. Hanefiler, bunlardan başka bazı şartlar daha ileri sürmüşlerdir. Bu şartlara ilişkin açıklamalar aşağıya alınmıştır.
- Hanefiler dediler ki: Yukarıda anılan şartlar, ezanın sıhhat şartlarından değildirler. Kadının, erseliğin, gayr-ı müslimin, delinin ve sarhoşun ezan okumaları sahihtir. Bunlardan birinin ezan okuması hâlinde, mahalle halkının üzerinden ezan okumama günahı kalkar. Yalnız, şunu söyleyelim ki; namaz vaktinin girmesini haber vermesi açısından kâfirin, fâsığın ve delinin verdiği habere itimad etmek doğru değildir. Çünkü vaktin girdiğini tasdik açısından haber veren kişinin, kadın da olsa müslüman, âdil ve vakitleri birbirinden ayırd edecek kadar akıllı olması şarttır. Bu şartlardan birini taşımayan kişinin ezan okuması aslında sahihtir. Ama vaktin girdiğini anlama açısından bu nitelikteki bir müezzine güvenmek doğru olmaz. Cünüb ve fâsığın ezan okuması nasıl mekruhsa, bu nitelikteki müezzinlerin ezan okuması da mekruhtur. Bunlardan biri görevli müezzinin yerine ezan okuyacak olursa ezanın iade edilmesi mendub olur. Ama vaktin girdiğini bilen cemaat için bunlardan biri, görevli müezzinin bulunmaması hâlinde ezan okursa, okuduğu ezan iade edilmez. Mümeyyiz olmayan çocuğun okuduğu ezan da sahîh değildir. Bununla mahalle halkının ezan okumama günahları da üzerlerinden kalkmış olmaz. Kadının ezan okumasına gelince, sesini duyanların şehvetlerini körükleyecekse okuması caiz olmaz. Müezzinin balığ olması şart değildir. Mümeyyiz çocuğun kendi başına veya balığ birinin okuduğu ezana dayanarak ezan

okuması sahîh olur. Mâlikîler dışındaki üç mezheb bu hükümde görüş birliği etmişlerdir. Malikiler dediler ki: Müezzinin baliğ olması da şarttır. Mümeyyiz de olsa çocuğun ezan okuması sahîh değildir. Ancak bu hususta kendisine itimad edilir veya vaktin girmesi hususunda kendisi, baliğ olan birisine dayanarak ezan okursa, ezanı sahîh olur. Ezan okuyan kimsenin rivayette âdil olması gerekir. Fâsık kimselerin, başkalarının ezanına dayanmadıkları takdirde, okudukları ezan sahîh olmaz. Ezan cümlelerinin sonunu sükûnlu okumak şartı yoktur. Meselâ müezzin, “Hayye ale's-salâti” diye okursa Şafî ve Hanefilere göre ezan sahîh olur. Mâlikî ve Hanbelîlerin bu husustaki görüşleri aşağıya alınmıştır. Hanefî ve Şâfîlere göre, ezan cümlelerinin başında azıcık duraklamak sünnettir.

Hanbelîler dediler ki: Ezanın cümle sonlarının harekesiz olması şarttır. Harekeli okuma hâlinde ezan sahîh olmaz. Yalnız tekbirlerin sonlarını harekesiz okumak mendubtur. Harekeli okudukları takdirde ezanın sıhhatine zarar gelmez. Mâlikîler de bu görüştedirler. Görevli müezzinin izni olmadan başkasının ezan okuması sahîh olsa bile haramdır. Ancak izin alıncaya kadar namaz vaktinin çıkmasından korkulursa izinsiz okumak caiz olur. Bandan sonra müezzin gelirse ezam iade etmesi sün- nettir. Ayrıca ezanın mânâsım değiştirecek kadar hatalı okumamak da ezanın sıhhat şartıdır. Meselâ “lafza-i celâl”in hemzesini veya “ekber” kelimesinin (be)sini uzatmak, ezanın sıhhatine zarar verir. Yanıbaşmdaki insanlar için değil de civarındaki insanlar için ezan okuyan kimsenin, sesini yükseltmesi rükündür.

Yanbaşmdakiler için ezan okuyanın, onların duyacağı kadar bir sesle okumasının, civardaki insanlar için ezan okuyanın da onların duyacağı kadar yüksek sesle ezan okumasının rükün olduğu hususunda Hanbelîlerle Şâfîler görüş birliği etmişlerdir.

Malikiler dediler ki: Müezzinin, ezanın her cümlesinin başında duraklaması şarttır. Ancak birinci tekbir bundan istisna edilmiş olup onun başında duraklamak şart değil, mendubtur. Meselâ ilk tekbirde peşpeşe “Allahü ekber, Allahü ekber” diyen kişinin ezanı menduba aykırı olarak sahîh olur.

301 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 423-425.

Namaz Ezanın Mendub Ve Sünnetleri

Ezanın mendublarını şu şekilde sıralayabiliriz: Müezzin, her iki hades hâlimden temiz olmalıdır. Gür ve güzel sesli olmalıdır. Ezan, minare veya mescidin damı gibi yüksek bir yerde okunmalıdır. Hastalık ve benzeri bir mazeret yoksa ayakta okunmalıdır. Kibleye yönelik olarak okunmalıdır. Ama insanlara duyurabilmek maksadıyla, mezheblerin ileri sürdükleri tafsîlat çerçevesinde sırtını kibleye dönerek de okuması caiz olur.

Malikiler dediler ki: Müezzinin ezan okurken dönmesi mendubtur. İnsanlara duyurmak için bütün bedeniyle dönerek sırtını kibleye çe- virse bile ezam sahîh olur. Ezana başlarken kibleye yönelmesi gerekir.

Şafîler dediler ki: Ezan okunan köy örfe göre küçükse, müezzinin dönmeksizin sesini duymak mümkünse bu durumda kibleye karşı sabit bir şekilde durup ezan okuması sünnet olur. Köy örfe göre büyükse, bu durumda müezzinin, halka sesini duyurabilmesi için dönmesi sünnettir. Minare köyün kible tarafındaysa müezzinin kibleye değil de köye yönelerek ezan okuması sünnettir.

Hanefiler dediler ki: Ezan okurken kibleye yönelmek sünnettir. Ancak minarede okurken sesin etrafa yayılması için minare çevresinde, dönmek sünnettir. Aynı şekilde bir bineğin üzerindeyken ezan okuyan kişinin kibleye yönelmesi, sünnet değildir. Yaya yürümekte olan bir kişi ise, ezan okurken kibleye yönelmelidir.

Hanbeliler dediler ki: Müezzinin minarede ve benzeri yerlerde okuduğu bütün ezanlarında kibleye yönelmesi sünnettir. “Hayye ale's-salâh” derken sağa, “hayye ale'l-felâh” derken sola dönmek mendubtur. Dönerken de yüz ve boyun çevrilmeli, göğüs ile ayaklar sabit tutulmalıdır. Ki istikbâl-i kible muhafaza edilebilsin. Üç mezheb İmamı bu hususta görüş birliği etmişlerdir. Mâlikîler ise buna muhalefet ederek sağa ve sola dönmenin mendub olmadığını söylemişlerdir. Ayrıca, Hanbelîler de bu dönüşlerin şekline muhalefet ederek demişlerdir ki: Sağa ve sola dönerken göğüsle dönmek mendubtur. Gövdenin kible yönünde bulunması nedeniyle göğsün sağa ve sola çevrilmesinin istikbâl-i kibleye bir zararı olmaz. Ezan cümlelerinin herbirinin başındaki duraklama da mendubtur. Yalnız, tekbir bundan istisna edilmiş olup her tekbirin başında değil de, iki tekbirin başında duraklamak mendubtur. Mezheplerin buna ilişkin ihtilâfları az önce anlatılmıştı. 302 Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 425-426.

Ezana Karşılık Vermek

Müezzin ezan okurken, cünüb, hayızlı veya nifaslı da olursa, ezan cümlelerinin aynısını okuyarak karşılık vermelidir. Bu, mendubtur. Yalnız, “hayye ale's-salâh” ve “hayye ale'l-felâh” cümlelerinin aynısı tekrarlanmaz da yerine “Lâ havle velâ kuvvete illâ billah” denilir. Bu hüküm üzerinde mezhepler görüş birliği etmişlerdir. Yalnız Hanefiler, müezzinin ezanına karşılık veren kimsenin hayızlı veya nifaslı olmaması gerektiği şartını ileri sürmüşlerdir. Bu durumdaki kimselerin ezana karşılık vermeleri, diğer mezheplerin hilâfına mendub değildir. Hanbelîlerse müezzine karşılık verebilmek için, kişinin okunan ezanın farz namazını kılmamış olmasını şart koşmuşlardır.

Hanbeliler dediler ki: Ezanın kendisi için okunduğu farz namazı cemaatle kılmamış olan kişinin, o ezana karşılık vermesi mendubtur. Cemaatle kılmış olan kişi bu ezana muhatab olmadığı için, karşılık vermez. Hanefiler dediler ki: Sözle ve fiille ezana icabet etmekle yükümlü olmadıkları için, hayızlı ve nifaslılardan ezana karşılık vermeleri istenmez. Aynı şekilde sabah ezanını okuyan müezzin, “Essalâtü hayrun min'en-nevm” dediğinde, karşılık olarak “doğru söyledin; gerçek söyledin” anlamına gelen “sadakte ve beride” cümlesini okumalıdır. Bu, mendubtur. Meşru olan ezana karşılık vermek mendubtur. Meşru olmayana karşılık vermek ise, kişiden istenmez. Bu hususta Mâlikîler dışındaki diğer mezhepler görüş birliği etmişlerdi.

Malikiler dediler ki: Ezan duyan kişi, müezzinin, “Es-salâtü hayrun min'en-nevm” cümlesine karşılık vermez. Kuvvetli görüş bu doğrultudadır. Bunlara göre mendub olan, sadece iki şehâdet cümlesinin sonuna kadar ezana karşılık vermektir. Cenaze veya nafîle de olsa, namazla meşgul olan bir kimseden, ezana karşılık vermesi istenmez. Karşılık verdiği takdirde mekruh bir davranışta bulunmuş olur. Namazdayken ezana karşılık vermek üzere, “sadakte ve berirte” veya “hayye ale's-salâh”, yahut da “Essalâtü hayrun min'en-nevm” demesi namazı bozar. Ama “Lâ havle velâ kuvvete illâ biliah” veya

“sadakallahü” veyahut da “sadaka rasûlullah” demekle namaz bozulmaz. Hanımıyla cinsel ilişkide bulunan veya def-i hacette bulunan bir kimseden, durumu zikre ters düştüğü için, ezana karşılık vermesi istenmez. Şâfîîlerle Hanbelîler bu hüküm üzerinde görüş birliği etmişlerdir. Mâlikî ve Hanefîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Malikiler dediler ki: Nafîle namaz kılmakta olan kişinin ezana karşılık vermesi mendubtur. Yalnız “hayye ale's-salâh” ve “hayye ale'l-felâh” cümlelerine karşılıkta, namazı tamamlamak isterse “Lâ havle vela kuvvete illâ billah” demesi gerekir. Eğer bu cümleleri müezzinin okuduğu şekilde tekrarlırsa, bunu ister kasıtlı olarak ister bilmeyerek yapsın namazı bâtlı olur. Farz namazla meşgul olan kişiye gelince; bunun kıldığı adak farzı da olsa, namazdayken ezana karşılık vermesi mekruh olur. Bu karşılığı namazı tamamladıktan sonra vermesi mendub olur.

Hanefîler dediler ki: Namaz kılan kişi, ister karşılık verme niyetiyle olsun, isterse herhangi bir şeye niyet etmeksizin olsun, ezana karşılık verirse namazı bozulur. Ama Allah'a ve Rasûlüne övgüde bulunma kasdıyla karşılık verirse, kıldığı namaz ister farz, ister nafîle olsun batıl olmaz. Ders veren ve alan kimselerin ezana karşılık vermeleri üç mezheb İmamının ittifakıyla gereklidir. Hanefîlere gelince, bunlar derler ki: Şer'î ilimleri öğreten veya öğrenenlerden ezana karşılık vermeleri istenmez. Okuyan, zikir hâlinde olan ve dersini müzâkere eden kimsenin ezana karşılık vermesi, ittifakla gereklidir. Mâlikî ve Hanbelîlere göre, yemek yiyen kimsenin ezana karşılık vermesi gerekir. Şâfîîlere göre, ezanda tercî yapılrken de karşılık vermek gereklidir. Yalnız Şâfîîler, bu karşılığı iki defa vermenin mendub olduğunu söylerler. Mâlikîler ise, sadece bir defa karşılık vermekle yetinileceği görüşündedirler. Müezzinler birden fazla olup da peşpeşe ezan okuyorsa, bunlardan her birinin sözüne tek tek karşılık vermek mendubtur. Ezana karşılık verme tamamlandıktan sonra Peygamber (s.a.s.) Efendimize salât getirmek ve daha sonra şu duayı okumak mendubtur: “Allah'ım! Ey bu tam davetin ve kılınmak üzere olan namazın Rabbi! Hz. Muhammed'e “vesîle”yi ve “fazîlet”i 303 Vesile ve fazîlet: Cennetteki İki yüksek makamın adıdır. İhsan et. O'nu kendisine va'd ettiğin “makâm-ı mahmûd”a ulaştır.” 304 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 426-428.

Kaza Namazları İçin Ezan Okumak

Bir kimse ister kendi evinde olsun, isterse çölde olsun, cemaatle birlikte kaza namazlarını kılacaksa yüksek sesle ezan okuması sünnettir. Ama kendi evinde tek başına kaza namazı kılacaksa, sesini yükseltmeksizin ezan okur. Mescidde kaza namazlarını kılmaya gelince, cemaatle de olsa mutlak surette okuyamaz. Mâlikîler dışındaki üç mezheb bu hükümde görüş birliği etmişlerdir.

Malikiler dediler ki: Namaz kılan kişinin, ister evinde ister çölde; ister cemaatle olsun ister tek başına olsun, kaza namazları için ezan okuması mutlak surette mekruhtur. Bu kaza namazlarını aynı yerde kılmakla ayrı ayrı yerlerde kılmak fark etmeyip aynı hükme tâbidir. Kişinin zimmetinde birçok kaza namazları olur da bunları bir yerde kılmak isterse, bunlardan ilki için ezan okur. Diğerleri için okuyup okumamakta serbesttir. Hanefîlerle Hanbelîler, bu görüşte ittifak etmişlerdir. Mâlikîlere gelince, onlara göre her ne halde olursa olsun kaza namazları için ezan okumak mekruhtur.

Şâfîîler derler ki: Kaza namazlarının tümünü bir yerde kılacak olan kişinin bunlardan ilki için ezan

okuduktan sonra, diğerleri için ezan okuması haramdır. Ama bunların her birini ayrı ayrı yerlerde kılacak, olursa,, tabî ki bunların herbiri için ayrı ayrı ezan okuması gerekir. 305 Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 428.

Ezanda Teressül

“Teressül”, mühlet vermek ve ağır davranmak anlamına gelir. Yani müezzinin, ezanın her cümlesini birbirinden ayırarak ve bir cümleyi bitirdikten sonra sesini kesip ondan sonraki cümleye aralık koyduktan sonra başlaması demektir. Teressülün anlamıyla ilgili olarak fıkıhçıların tafsîlâtı görüşleri aşağıda ele alınmıştır.

Hanefiler dediler ki: Teressül, mühlet vermektir. Yani müezzin, iki cümle arasına, okuduğu cümle kadar bir sükût aralığı koymalıdır. Yalnız bu sükût iki tekbir arasında değil de iki tekbirden sonraki cümleler arasında yapılmalıdır.

Malikiler dediler ki: Teressül, ezandaki kelimeleri haddinden fazla uzatmamak demektir. Örfе göre aşın şekilde olmayan uzatmalar mekruhtur. Aşırı olanlarsa haramdır. Bu kaydı koymakla ezanın, zamanımızda şarkı gibi okunan ezanlarla ilgisi olmadığı ve bunun da Mâlikîlere göre haram olduğu anlaşılmış olmaktadır. Ki bunu yapanlar, şiddetle kınanmışlardır. Teressülün hükmüne gelince; Hanefilerle Mâlikîler sünnet olduğunu, terkedilmesinin de mekruh olduğunu söyleyerek Şâfîlerle Hanbelîlere muhalefet etmişlerdir.

Şâfî ve Hanbelîler derler ki: Ezanda teressül mendubtur. Terk edilmesi ise tenzîhen mekruhtur. Bu mânâdaki teressüle bazı mezhebler diğer bir takım kayıtlar da eklemişlerdir ki, bunlar aşağıda gösterilmiştir.

Şafiler dediler ki: Teressül, ağır okumaktır. Yalnız bu hüküm, tekbir için geçerli değildir. Tekbirlerin her ikisini, bir sesle aralık vermeksizin okumak gerekir.

Hanbelîler dediler ki: Teressül, ezanda mühlet vermek ve teenni ile okumak demektir. 306 Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 429.

Ezanın Mekruhları

Fâsık kimsenin ezanı:

Şâfî ve Hanefilere göre fâsık kimsenin ezan okuması kerahetle birlikte sahihtir. Mâlikî ve Hanbelîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Malikiler dediler ki: Fâsığın ezan okuması, başkasının ezanına dayanmadıkça sahih olmaz. Hanbelîler dediler ki: Fâsığın ezanı hiçbir surette sahih olmaz. Ezan okurken kible yönünden sapmak mekruhtur: Ancak ezanı civardaki insanlara duyurmak kastıyla müezzinin kiblede başka tarafa dönmesi mekruh değildir. Müezzinin abdest gerektirici küçük hades hâlinde bulunması ve guslü gerekli kılıcı büyük hades hâlinde bulunması mekruhtur: Ancak büyük hades halinde ezan okuması daha şiddetli derecede mekruhtur. Mâlikîlerle Şâfîler bu hususta görüş birliği etmişlerdir. Hanefilerle Hanbelîlerin buna ilişkin

görüşleri aşağıya alınmıştır.

Hanbeli ve Hanefiler dediler ki: Sadece cünübün okuması mekruhtur. Küçük hades hâlindeki kimsenin ezan okuması mekruh değildir.

Hanefiler buna ek olarak dediler ki: Cünübün okuduğu ezanın iade edilmesi mendubtur. Edâ veya kaza şeklinde de olsa, kadınların namaz için ezan okumaları: Bu, Şâfîler dışındaki diğer üç mezhebe göre mekruhtur. Şâfîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Şafiler dediler ki: Kadınların namazı için ezan okuyan kimse eğer bir erkekse, bu mekruh olmaz. Eğer okuyan bir kadınsa bu, bâtil olur. Ayrıca kadın ezanı erkeklere benzemek kasdıyla okursa, bu haram olur. Ama bunu kasdetmeyerek sesini yükseltmeksizin okursa, o zaman sadece bir zikir olur ki bu da mekruh değildir. 307 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 429-430.

Ezan Okurken Konuşmak

Ezan okurken şer'an istenmeyen sözlerin az miktarda olanını konuşmak mekruhtur. Müezzinin ezan okurken selâm almak, aksıran birisine, "Allah sana rahmet eylesin" anlamına gelen "Yerhamükallah" cümlesiyle duada bulunmak gibi, şer'an bir mahzuru olmayan sözleri söylemesinin mekruh olup olmadığı hususunda mezheplerin detaylı görüşleri aşağıya alınmıştır. Hanefiler dediler ki: Selâm almakla da olsa, aksırana "Yerhamükallah" demekle de olsa ezan esnasında müezzinin az miktarda konuşması mekruhtur. Müezzinin ezan esnasında da, ezandan sonra da selâm alması, kendisi aksırsa bile, hayır duada bulunması kendisinden istenmez. Ezan esnasında müezzin bu nitelikte bir konuşma yaparsa, ezanı iade etmesi gerekir.

Şafiler dediler ki: Selâm alarak veya aksırana hayır duada bulunarak az miktardaki konuşmak mekruh değildir. Ancak kuvvetli görüşe göre evlâ olan, konuşmamaktır. Araya uzun bir fasıla girse de müezzinin, ezan esnasında selâm verene veya aksırana ezanı tamamladıktan sonra karşılık vermesi vâcibtir.

Hanbeliler dediler ki: Karşılık vermek her ne kadar vâcib değilse de, selâm verene karşılık vermek, aksırana hayır duada bulunmak mubahtır. Bir insanın çağırışma karşılık vermek gibi, ezan esnasında şer'î bir ihtiyaç olmadan da konuşmak caizdir.

Malikiler dediler ki: Ezan esnasında selâm alarak veya aksırana hayır duada bulunarak az miktarda konuşmak mekruhtur. Bunları ezanı tamamladıktan sonra yapmak vâcibtir. Ezan okuyan müezzinin, bir âmâyı düşeceği tehlikeli durumdan kurtarmak için konuşması vâcibtir. Ama böyle bir maksat için değilse konuşması mekruhtur. Âmâyı kurtarmak için konuştuğu söz az ise, ezana kaldığı yerden devam eder. Konuştuğu söz çoksa, o zaman ezana yeniden başlar. Oturarak ye mazeretsiz olarak bir bineğe binmiş vaziyette ezan okumak da mekruhtur. Ancak yolcunun, mazeretsiz de olsa, binek üzerinde ezan okuması mekruh olmaz. Mâlikîler dışındaki diğer mezheb İmamları bu hükümde ittifak etmişlerdir. Mâlikîlerin mûtemed kavline göre mukîm de olsa, misafir de olsa, bir bineğe binmiş vaziyette ezan okumak mekruh değildir. 308 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 430.

Ezanda Tegannî

Ezandan maksat, Allah'ın huzurunda gönlü huşu ile doldurup taşırmak olduğuna göre, ezanı günümüz insanınca bilinen tegannî ve terennümle okumak şeriatin benimsemediği bir davranıştır. Mezheblerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Şafililer dediler ki: Tegannî, bir nağmeden diğerine geçmektir. Ezanı bir tek nağmeyle okuyup sürdürmek sünnettir.

Hanbeliler dediler ki: Tegannî, ezanı titreterek, neşe ile okumaktır ve bu şekilde okuyuş mekruhtur.

Hanefiler dediler ki: Kelimeleri bir harf veya hareke ekleyerek değiştirmeyecek şekilde tegannî ile ezan okumak güzeldir. Kelimeler değiştirildiği takdirde tegannî ile ezan okumak haramdır. Böyle bir ezanı dinlemek de helâl değildir.

Malikiler dediler ki: Huşûa ters olduğu için ezanın kelimelerini titreterek, neşeyle okumak mekruhtur.

Bunda örfe göre aşırılığa gidildiği takdirde haram işlenmiş olur. Hanefî ve Hanbelîlere göre mümeyyiz çocuğun ezan okuması ve vakitle ilgili olarak kendisine rehberlik edecek birinin bulunması hâlinde âmânın ezan okuması mekruh değildir. Mâlikî ve Şâfîîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Şafililer dediler ki: Önce de söylediğimiz gibi, mümeyyiz çocuğun ezan okuması mekruhtur. Malikiler dediler ki: Mümeyyiz çocuk ezan veya vaktin girmesi hususunda bâliğ birine dayanacak olursa, okuduğu ezan sahîh olur. Aksi takdirde sahîh olmaz. 309 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 431-432.

İkamet

“İkâmet”, kendine özgü kelimeleriyle namazın hazır olduğunu bildirmek demektir.

İkâmetin lâfızları şunlardır:

Allahü Ekber,

Eşhedü en lâ ilahe illallah

Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah

Hayye ale's-salâh

Hayye ale'l-felâh

Kad kâmeti's-salâh

Allahü Ekber

Lâ ilahe illallah

İkâmetin lâfızlarının bunlardan ibaret olduğu hususunda Hanbelîlerle Şâfîîler görüş birliği etmişlerdir.

Hanefîlerle Mâlikîlerin buna ilişkin görüşleri ise aşağıya alınmıştır.

Hanefiler dediler ki: İkâmetin başında dört, sonunda iki tekbir alınır. Diğer lâfızlarıysa ikişer defa okumak gerekir. Buna göre ikâmetin lâfızları şunlardır:

Allahü Ekber, Allahü Ekber, Allahü Ekber, Allahü Ekber.

Eşhedü en lâ ilahe illallah. Eşhedü en lâ ilahe illallah.

Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah, Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah.

Hayye ale's-salâh, Hayye ale's-salâh.

Hayye ale'l-felâh, Hayye ale'l-felâh.

Kad kâmeti's-salâh, Kad kâmeti's-salâh

Allahü Ekber, Allahü Ekber.

Lâ ilahe illallah.

Malikiler dediler ki: Tekbirler dışındaki ikâmet lâfızları birer defa okunur. Yalnız baştaki ve sondaki tekbirler ikişer defa okunmalıdır. Buna göre ikâmetin lâfızları şunlardır:

Allahü Ekber, Allahü Ekber.

Eşhedü en lâ ilahe illallah

Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah

Hayye ale's-salâh

Hayye ale'l-felâh

Kad kâmeti's-salâh

Allahü Ekber, Allahü Ekber,

Lâ ilahe illallah

İkâmetin hükmü: İkâmet, ezan gibidir ve hükmü de, üç mezheb İmamına göre ezanın hükmünün aynısıdır. Mâlikiler buna muhalefet ederek aykırı görüş beyânında bulunmuşlardır.

Malikiler dediler ki: İkâmetin hükmü ezanın hükmü gibi değildir. Aksine, yalnız başına namaz kılan bâliğ bir erkek için ikâmet etmek sünnet-i ayndir. Cemaat hâlinde namaz kılacak bâliğ erkekler içinse sünnet-i kifâyedir. Kadın ve çocuk için ikâmet, mendub-u ayndir. Ancak kadın ve çocuklar, bâliğ olan bir veya daha fazla sayıdaki erkekle beraber namaz kılacak olurlarsa ikâmet etmeleri mendub olmaz. Bunlar, bâliğ erkeğin ikâmet getirmesi ile yetinirler. 310 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 432-433.

İkâmetin Şartları

İkâmetin şartları, daha önce anlatmış olduğumuz ezanın şartlarının aynısıdır. Yalnız iki şart bundan istisna edilmiştir:

1. İkâmeti yapacak olanın erkek olması şart değildir. Kadının kendi şahsı için ikâmet etmesi sahîhtir. Ama kadınlarla erkeklerin birlikte namaz kıldıkları durumlarda, kadının erkekler için ikâmet etmesi, Şafiî ve Mâlikî mezheplerine göre sahîh değildir. Hanefî ve Hanbelîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Hanefiler dediler ki: Anılan şartlar sıhhat şartı olmayıp kemal şartıdır. Bu şartlardan birini yerine getirmemek mekruhtur. Bu durumda ikâmet de ezan gibidir. Ancak bu şartlardan biri yerine getirilmediği takdirde ezânın iade edilmesi mendub olur. İkâmetin iade edilmesine ise gerek yoktur. Bundan da anlaşılıyor ki kadın, erkekler için ikâmet getirirse kerahetle birlikte sahîh olur. Hanbeliler dediler ki: İkâmet için erkek olmak şarttır. Kadının ezan okuması istenmediği gibi, ikâmet getirmesi de istenmez.

2. İkâmetin, ezandan farklı olarak, örfe göre namaza bitişik olması şarttır. Meselâ bir kişi namaz için

ikâmet eder de daha sonra fazla miktarda konuşur veya bir şeyler yeyip içer de, bunun peşisıra ikâmetsiz olarak namaz kılsa, namazı sahîh olur. Çünkü bu kişi, ikâmetin sünnetini yerine getirmiştir. Hanefiler dışındaki diğer üç mezheb bu hususta görüş birliği içindedirler.

Hanefiler dediler ki: İkâmetle namaz arasına fazla miktarda konuşma veya bir şeyler yemek gibi amel-i kesîr fasılası konulduğu takdirde, ikâmetin iade edilmesi gerekmez. Ama müezzin ikâmet eder de bu ikâmetten sonra İmam, sabah namazının iki rek'atını kılsa ikâmet iade edilmez. 311 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 433-434.

Cemaatle Kılınan Namazlarda Kamette Ayağa Kalkmanın Zamanı

Namaz için kamet getirildi ğini duyan ve İmamla birlikte namaz kılacak olan kişinin ne zaman ayağa kalkacağı hususunda mezheplerin görüşleri birbirlerinden farklıdır. Dört mezhebin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Malikiler dediler ki: İkâmet getirenden başkalarının ikâmet esnasında veya ikâmetten sonra, eğer güç yetirebiliyorsa, ayağa kalkması caizdir. Bu kalkış, belirli bir zamanla sınırlandırılmamıştır. İkâmet eden kişinin ise, başlangıçta ayağa kalkması zaten gereklidir.

Şafililer dediler ki: İkâmet tamamlandıktan sonra namaza kalkmak sünnettir. Hanbeliler dediler ki: İkâmet getiren kişinin "Kad kameti's-salâh" dediği esnada, İmamın ayağa kalktığını gören, cemaatin de ayağa kalkması sünnettir. Aksi takdirde İmam ayağa kalkıncaya kadar cemaatin de beklemeleri gerekir.

Hanefiler dediler ki: İkâmet eden kişinin, "Hayye ale'l-felâh" dediği zaman diğerlerinin ayağa kalkmaları icâb eder. 312 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 434.

İkametin Sünnet Ve Mendupları

Birkaç husus dışında ikâmetin sünnetleri de, ezanın anılan sünnetleri gibidir. İstisna edilen hususlar şunlardır: Müezzin ezan okurken yüksek bir yerde okumalıdır. İkâmet eden kişinin yüksek bir yerde ikâmet etmesi sünnet değildir. Bu hususta Hanbelîler dışındaki diğer üç mezheb görüş birliği etmişlerdir.

Hanbeliler dediler ki: Çok zor olmadığı takdirde ikâmetin de ezan gibi yüksek bir yerde okunması sünnettir. Tercîin gerekli olduğunu söyleyen Mâlikî ve Şâfîlere göre ezan okurken tercî yapmak mendubtur. İkâmet ederken tercî yapmak mendub değildir.

Hanefî ve Hanbelîler derler ki: Ne ezanda ve ne de ikâmette tercî yapılmamalıdır. Ezanı ağır ağır okumak sünnettir. İkâmeti ise Mâlikîlerin dışındaki üç mezhebin ittifakına göre seri şekilde okumak sünnettir.

Malikiler dediler ki: Ezam teennî ile okumak istendiği gibi ikâmeti de teennî ile okumak istenir.

Müezzinin, ezan okurken işaret parmaklarının ucunu kulak deliklerine koyması sünnettir. Hanbelî ve Şâfîler bu hususta görüş birliği etmişlerdir. Mâlikîlerle Hanefiler buna muhalefet ederek aykırı görüş beyânında bulunmuşlardır.

Hanefiler dediler ki: İşaret parmaklarını ezan okurken kulak deliklerine koymak mendubtur, fakat

kamette mendub değildir. Bunu, ezan okurken yapmak güzel bir davranıştır. Terk edilmesi mekruh değildir.

Malikiler dediler ki: Sesi halka iyi duyurabilmek için, ikâmet getirirken değil de, ezan okurken parmakları kulak deliklerine koymak caizdir. Sünnet değildir. Kaza namazlarını kılarken, bunların ilki için ezan okumak sünnettir. İkâmette ise böyle olmayıp hepsi için ayrı ayrı yapılması sünnettir. Mâlikîler dışındaki üç mezheb İmamı bu hususta görüş birliği etmişlerdir.

Malikiler dediler ki: Kâza namazları için ezan okumak mutlak surette mekruhtur. İkâmetse bu hükme tâbi olmayıp her kaza namazı için getirilmesi namaz kılan kişiden istenir. Ayrıca ikâmet, hem erkeklerden hem kadınlardan istenen bir husustur. Ezan ise böyle değildir. Üç mezheb İmamına göre kadından ezan okuması istenmez. Hanbelîler buna muhaliftirler.

Hanbelîler dediler ki: Kadının ikâmet etmesi de kendisinden istenmez. Ezan okuması mekruh olduğu gibi ikâmet etmesi de mekruhtur. Ayrıca ikâmette ezan lâfızlarına ek olarak “hayye ale'l-felâh” dedikten sonra “kad kameti's-salâh” cümlesi de okunur. 313 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 434.

Ezan Ve İkâmetin Arasına Fasıla Koymak

Ezan okuduktan sonra müezzinin, namaz kılacak olan kimselerin mescide gelmelerine kadar oturması sünnettir. Ancak bunu yapmakla da fazîet vaktinin dışına çıkmaması gerekir. Yalnız akşam ezanından sonra hiç oturmaması gerekir. Sair zamanlarda ezanla ikâmet arasında, üç âyet okuyacak kadar az bir fasıla koyması sünnettir. Şâfîîlerle Hanefîler bu hükümde ittifak etmişlerdir. Mâlikîlerle Hanbelîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Malikiler dediler ki: Başkasını beklemekte olan bir cemaatin, farz öncesi nafileleri kıldıktan sonra, farz namazı vaktin evvelinde kılmaları daha faziletlidir. Ancak öğle namazı bundan müstesna olup onu, vaktin ilk dörtte birinin sonuna ertelemek daha faziletlidir. Havalarda şiddetli derecede sıcak olduğu zamanlarda, öğle namazını vaktin yansına dek ertelemek mendub olur. Başkasını beklemeyen cemaatin veya yalnız başına namaz kılan kişinin, namazını farzdan önceki nafilelerden sonra, mutlak olarak vaktin evvelinde kılmaları daha faziletlidir.

Hanbelîler dediler ki: Müezzinin, ezanla ikâmet arasında oturarak, def-i hacetteki birinin ihtiyâcını göreceği veya abdest almakta olan bir kişinin abdestini alıp iki rek'at namaz kılacağı kadar bir süre beklemesi sünnettir. Yalnız, akşam namazı bundan istisna edilmiştir. Müezzinin akşam ezanını okuduktan sonra, örfe göre çok az bir miktarda oturması sünnettir. 314 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 436.

Ezan Ve Benzeri Şeyler İçin Ücret Almak

Müezzinlik, İmamlık ve müderrislik gibi işlerden ötürü ücret almak, Hanefîlerle Şâfîîlere göre caizdir. Mâlikîlerle Hanbelîler bu görüşe muhaliftirler.

Malikiler dediler ki: Ezan ve ikâmet için ücret almak caizdir. İmamlık için ücret almaya gelince, bu görev

eğer ezan ve ikâmetle birlikte yapılırsa ücret alınması caiz olur. Yalnız İmamlık için ücret almak, eğer alınan ücret namaz kılanlardan tahsil ediliyorsa mekruhtur. Ama vakıf veya devlet hazinesinden ödeniyorsa mekruh değildir. 315 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 436.

Yeni Doğan Çocuğun Kulağına Ezan Okumak

Yeni doğan çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına ikâmet okumak mendubtur. Aynı şekilde yangın ve savaş esnasında ezan okumak, misafirin, yani sefere çıkanın ardı sıra ve bir de kederli kimselerle sar'alı kimselerin kulağına ezan okumak mendubtur. 316 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 437.

Ezandan Sonra Salat Okumak Geceleri Ezandan Önce Tesbihte Bulunmak

Ezandan sonra ist\$o müezzinin ister başkalarının Peygamber (s.a.s.) Efendimize salât okumalarının meşru olduğu hususunda mezhebler arasında görüş birliği mevcuttur. Müslim, bununla ilgili olarak şöyle bir hadîs-i şerîf rivayet etmektedir:

“Müezzinin sesini duyduğunuzda onun dediklerinin aynısını deyin. Sonra da bana salât okuyun.”
317 Buhârî, Ezan, 7; Müslim, Salât, 10-11; Muvatta, Nida, 2.

Burada, “... Sonra da bana salât okuyun” sözü genel bir emir olduğundan, hem müezzini hem de başkalarını muhatab almaktadır. Ayrıca okunacak salâtın sessizce olacağı da hadîste kesinlikle belirtilmemiştir. Müezzin, insanlara bu hadîsteki emri hatırlatmak için ezandan sonra yüksek sesle salât okursa, güzel bir davranışta bulunmuş olur. Yalnız bu salâtlar okunurken ibâdet maksadı bir tarafa bırakılarak tegannîde bulunmak, ibâdet havasının dışına çıkarak şarkı gibi okumak, terk edilmesi gerekli en kötü bid'atlerden biridir. Nitekim zamanımızda bazı müezzinler böyle yapmaktadırlar. Şâfîilerle Hanbelîler ezandan sonra, hadîsteki anlamıyla salât okumanın sünnet olduğunu açıkça ifade etmişlerdir. Geceleri ezandan önce tesbih ve istimdat duaları okumaya gelince, bu caiz değildir. Zîrâ bunu okumakla, uyumakta olan kimselere eziyette bulunmuş olur ki, Allah bunu onlara teklif etmemiştir. Bazıları da bunları okumakia, kişilerin ibâdet için uyarılmaları sözkonusu olduğundan caiz olduğunu söylemektedirler. Bu uyarı, şer'î rükünler için yapılmazsa, ne sünnet ve ne de mendub olur. Ama ibâdet için uyarma kasdıyla yapılırsa meşru olur. Yalnız bunu yaparken şer'î bir zarara yol açmamak gerekir. Eğer böyle bir durum varsa, terk edilmesi daha uygun olur. Ancak bundan maksat, Ramazanda halkı uyarmaksa, -ki bunda onlar için fayda vardır- terk edilmemesi gerekir.

Hanbeliler dediler ki: Gönüllü olarak görev yapacak biri bulunursa, ezan ve ikâmet için ücret almak haramdır. Gönüllüler bulunmazsa yönetici, bu görevleri yapanlara, müslümanların bu hizmetlere ihtiyaçları olduğu gerekçesiyle maaş bağlar. 318 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 437-438.

Nafile Namaz Bahisleri

Mükellefin, farz namazlardan fazla olarak kesin bir emre dayanmaksızın kılması istenen namazlara nafile namazlar denir. Bunlar, ya farz namazların öncesinde veya sonrasında kılınan sünnetler gibi farz namazlara bağlı olurlar, ya da güneş ve ay tutulmaları esnasında kılınan namazlar, teravih ve yağmur namazı (istiskâ namazı) gibi farz namazlara bağlı olmazlar. Farz namazlara bağlı olanlar; sünnet, mendub, rağîbe ve mezheb-lere göre aşağıda açıklanan diğer bazı çeşitlere ayrılırlar). Hanbeliler dediler ki: Farz namazlara bağlı nafile namazlar, ratîbe olan ve olmayan şeklinde iki kısma ayrılır. Ratîbeler on rek'attir: Öğleden önce ve sonra ikişer rek'at, akşam namazından sonra iki rek'at, yatsı namazından sonra iki rek'at ve sabah namazından önce iki rek'at. Abdullah İbn Ömer (r.a.):

“Peygamber (s.a.s.)'den on rek'at hıfzettim.” 319 Buhârî, Teheccüd, 34; Tirmîzi, Mevâkit, 203.

dedikten sonra bu namazları teker teker açıklamıştır. Bu namazlar, “müekked sünnet”tirler. Bunları kılamayanlar, bilâhare kaza etmelidirler. Ancak kazaya, fazla miktardaki farzlarla birlikte kalmışlarsa, sıkıntı ve zorluğu giderme açısından terkedilmeleri daha uygun olur. Yalnız, her ne kadar fazla miktardaki farzlarla birlikte kazaya kalmış olsa bile, sabah namazının sünneti, bundan müstesna olup mutlak surette kaza edilmelidir. Farzdan önceki sünnetleri farzdan sonra kılan kimse, bunları icaza olarak kılmış olur. Vakit çıkmamış olsa bile kaza sayılır. Ratîbe olmayan nafile namazlarsa yirmi rek'attir: Öğle namazından önce ve sonra dörder rek'at, ikindi namazından önce dört rek'at, akşam namazından sonra dört rek'at, yatsı namazından sonra dört rek'at. Akşamın ezâmıyla namazı arasında iki rek'at namaz kılmak da mubahtır. Bu meyânda Enes (r.a.) der ki:

“Rasûlullah (s.a.s.)'in zamanında bizler, güneşin batmasından sonra iki rek'at namaz kılardık.” Enes (r.a.) a, Peygamber Efendimizin bu namazı kılıp kılmadığı sorulduğunda şöyle demişti: “Peygamber (s.a.s.), bizim kıldığımızı görürdü. Bu hususta bize ne bir emir vermiş, ne de bizi bundan men etmişti.” 320 Müslim, Müsâfirîn, 302.

Vitir namazını kılıp oturduktan sonra iki rek'at namaz kılmak mubahtır. En faziletlisi ise ratîbe namazlarla vitri kılmaktır. Yine, cemaatle kılınması gerekli olmayan nafileleri, kişinin kendi evinde kılması daha faziletlidir. Farzlarla sünnetlerin arasına, kıyamda durarak veya konuşarak bir fasıla koymak sünnettir. Cuma namazından sonra en azından iki rek'at, en fazla da altı rek'at ratîbe namazı kılınmalıdır. Cumadan önce dört rek'at nafile namaz kılmak sünnettir. Ki bu ratîbe değildir. Zîrâ Cumanın farzından önce ratîbe yoktur.

Hanefiler dediler ki: Farzlara bağlı nafile namazlar sünnet ve mendub olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Sünnet olanlar beş tanedir:

Birincisi: Sabah namazından önce iki rek'at. Bu, en kuvvetli bir sünnettir. Dolayısıyla özürsüz olarak bunu oturmuş veya bir bineğe binmiş olarak kılmak caiz değildir. Bunun vakti, sabah namazının vaktiyle

beraberdır. Sabah namazının vakti çıktıktan sonra bu sünnet, ancak farzla beraber kılındığı takdirde kaza edilebilir. Meselâ bir kişi uyuyakahr da gün doğarsa, sabah namazım kaza ederken önce bu sünneti kaza eder. Sonra da farzı kaza eder. Bu sünnetin kaza edilme vakti, aynı günün zeval vaktine kadar devam eder. Zevalden sonra kaza edilmesi caiz olmaz. Bir kişi sabah namazının farzım kıldıktan sonra, ister gün doğmuş olsun, ister doğmamış olsun artık bu sünneti kaza edemez. Sabahın bu sünnetini vaktin başlangıcında kişinin kendi evinde kılması sünnettir. Bunun birinci rek'atında Kâfınin, ikincisindeyse İhlâs sûrelerini okumak sünnettir. Bir kişi cemaate gelir de bu sünnetleri kılmadan önce cemaatin farzı kılmakta olduğunu göjürse; eğer sünneti kıldıktan sonra farza ulaşabileceğine kanaat getirirse sünneti kılıp ondan sonra İmama tâbi olur. Aksi takdirde sünneti kılmayarak cemaatle birlikte farza başlar. Farzı kıldıktan sonra, daha önce de söylediğimiz gibi, sünnetleri kaza edemez. Sabah namazının farzına başlandıktan sonra cemaate gelen kişinin, bu namazın sünnetinden başka bir nafileyi kılması caiz olmaz. İkincisi: Öğle namazının farzından önce kılınan dört rek'atlık ve tek selâmla kılınan sünnet. Bu, sabahın sünnetinden sonra gelen en kuvvetli bir sünnet namazdır.

Üçüncüsü: Öğlenin farzından sonraki iki rek'at. Bu sünnet, Cuma günü dışındaki bütün günlerde kılınır. Cuma günü ise, Cuma'nın farzından sonra dört rek'at kılmak sünnet olduğu gibi, Cuma'nın farzından önce de dört rek'at kılmak sünnettir.

Dördüncüsü: Akşam namazının farzından sonra iki rek'at.

Beşinci: Yatsı namazından sonra iki rek'at. Mendub namazlara gelince bunlar dört tanedirler; Birinci: İkinci namazından önce kılınan dört rek'at. Dileyen, bunu iki rek'at olarak da kılabilir. İkinci: Akşam namazından sonra altı rek'at.

Üçüncüsü: Yatsı namazının farzından önce dört rek'at. Buna ilişkin olarak Hz. Aişe (r.a.), şöyle bir rivayette bulunmuştur:

“Rasûlullah (s.a.s.) Efendimiz, yatsı namazından önce dört, yatsıdan sonra da dört rek'at (nafile) kılar, bilâhare yatağına uzanırdı.” 321 Dârimî, Salât, 43.

Namaz kılan kişi, bunların dışında dilediği kadar nafile namaz kılabilir. Ayrıca, gündüzleri kılınan nafile namazların her dört rek'atında bir selâm vermek sünnettir. Yalnız, bu namazları mekruh vakitlerde kılmamak gerekir. Gündüzleri kılınan nafile namazların her iki rek'atında bir selâm verildiği takdirde, sünnet yerini bulmaz. Akşam namazına gelince, bunun için kılınan nafile namazların tümünü tek selâmla kılmak mümkün olduğu gibi, her iki rek'atında bir selâm vererek kılmak da mümkündür. Yatsı namazından önceki nafile ile yatsı namazından sonraki nafileler dörder rek'attirler. Farz namazla, farzdan sonra kılınan nafileler arasında şu duayı okumak sünnettir: “Allah'ım sen selâmsın. Bütün noksanlıklardan münezzehsin. Dünya ve âhiret selâmeti de senin yardımınla elde edilebilir. Sen kutlusun. Ey celâl ve ikram ile muttasıf rabbim.” Bu duayı veya bu konuda rivayet edilen başka bir duayı okumak da sünnet olur.

Şafililer dediler ki: Farzlara bağlı nafileler, müekked olan ve müekked olmayan şeklinde iki kısma ayrılırlar. Müekked olanlar şunlardır; Sabahın ilk rek'atlık sünneti. Bunun vakti, sabah namazının vaktidir. Yani, fecr-i sâdiğın doğuşundan güneşin doğuşuna kadardır. Bunları, vaktin çıkmasından veya cemaatin

Buradaki iki ezandan maksat; birincisi vaktin ezanı, diğeri de ikâmettir. Yatsı namazından önce iki rek'at olarak kılınan namaz da bu cümledendir. Malikiler dediler ki: Farzlara bağılı nafilâ namazlar, ratîbe olan ve olmayan şeklinde iki kısma ayrılırlar. Ratibeler şunlardır:

1. Öğle vaktinin girmesinden sonra ve farzdan önce kılınan nafilâ.
2. Öğlenin farzırdan sonra kılınan nafilâ.
3. İkinci vaktinin girmesinden sonra ve farzdan önce kılınan nafilâ.
4. Akşam namazından sonra kılınan nafilâ. Bunların kaçar rek'at olarak kılınacakları belirtilmiş değildir. Ama en faziletlisi, bu nafilâlerin sevabına ilişkin olarak rivayet edilen hadîs-i şerîfe uymaktır. Şöyle ki: Öğle namazından önce dört, öğle namazından sonra dört, ikinci namazından önce dört ve akşam namazından sonra altı rek'at kılmak mendubtur. Bu nafilâ namazlar, müekked olarak mendubturlar. Akşam namazına gelince, vaktin darlığından ötürü bu namazdan önce nafilâ kılmak mekruhtur. Yatsı namazından önce nafilâ kılmakla ilgili sarîh bir nass mevcûd değildir. Gerçi Peygamber Efendimizin, yukarıda geçen "Her iki ezan arasında namaz vardır" hadîsine göre hareket edersek, yatsı farzından önce de nafilâ namaz kılmak müstehab olacaktır. Daha önce de izah ettiğimiz gibi bu hadîste geçen iki ezandan maksat; biri vaktin ezam, diğeri de ikâmettir. Ratîbe olmayan namazlara gelince: Bunları şöylece sıralayabiliriz:

1. Sabah namazının yamsıra iki rek'at. Bu namaza rağîbe adı verilir. Rağîbe, müstehabtan üst, müekked sünnettense derece bakımından geri olan namazdır. Vakti, fecr-i sâdığın doğmasından başlayıp güneşin doğuşuna kadar devam eder. Bundan sonraya kaldığı takdirde kaza olur. Ki kazası da güneşin zevale ermesine kadar yapılabilir. Güneş zevale erdikten sonra kaza edilemez. Bu namazın mahalli de sabah namazıdır. Sabahın farzının kılınmasından sonra bu namazı kılmak, nafilâ namazları kılmanın helâl olacağı vakte dek mekruh olur. Nafilâ namazları kılmanın helâl olduğu vakit ise; güneşin doğduktan sonra arap mızrağıyla bir mızrak boyu kadar yükseldiği zamandır. Arap mızrağı, orta ölçüdeki karışla oniki karış uzunluğundadır. Nafilâ namazları kılmanın helâl olduğu vakit geldiğinde, kazaya kalmış olan bu namaz kılınabilir. Sabah namazı kılınmayıp da güneş doğarsa, bundan sonra kişi, kaza olarak önce sabah namazını kılar. Mûtemed olan görüş budur. Sabahın iki rek'atında sadece Fatîha okuyup zamm-ı sûreyi eklememek mendubtur. (Tabî bu hüküm, sabahın sünneti için sözkonusudur.)

2. Ratîbe olmayan sünnetlerden biri de "şef" namazıdır. Bunun en azı iki rek'attır. Fazlasının sınırı yoktur. Bu namaz, yatsıdan sonra ve vitirden önce kılınır ki mendubtur.

3. Vitir namazı da ratîbe olmayan namazlardandır. Bu, iki rek'atlık tavaf namazından sonra en kuvvetli müekked sünnetlerden biridir. Bunun vakti, edâ edilmiş yatsı namazından sonra başlayıp sabah namazının tamamlanmasına kadar devam eder. Bu, ihtiyarî olan vaktidir. Zarurî vaktine gelince, bu da fecrin doğuşundan başlayıp sabah namazının tamamlanmasına kadar devam eder. Vitir namazını özürsüz olarak zarurî vakte ertelemek mekruhtur. Sabah namazını kılmakta olan bir kimsenin, vitri kılmadığını hatırlaması hâlinde, vitri kılmak için namazı kesmesi mendub olur. Ancak İmam olarak namaz kıldıran kişinin, sabah namazının vaktinin çıkmamasından emin olması hâlinde namazı kesmesi caiz olur. Şef namazının birinci rek'atında A'lâ sûresini, ikinci rek'atında ise Kâfirûn sûresini okumak mendubtur. Vitir namazında ise Muavvizeteyn ve İhlâs sûrelerini okumak mendubtur. Nafilâ namazların her iki

rek'atinde selâm vermek sünnettir. Çünkü Peygamber Efendimiz:

“Gece namazları ikişer ikişerdir.” 323 Buhârî, Salât, 48; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 26-35

buyurmuştur. Gündüzleri kılman nafîle namazlarını, geceleri kılman nafîle namazlarının hükmüne tâbi kılmak, yani onları da ikişerli kılmak sünnettir. Çünkü gece kılınanla gündüz kılınan nafîleler arasında herhangi bir fark yoktur. 324 Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 439-444.

Namazdan Sonra Yapılacak Zikirler Ve Namazın Tamamlanması

Dinimiz, farz namazların kılınmasından sonra bazı özel duaların okunmasını da emretmiştir. Meselâ beş vakit namazın sonunda otuzüç kez “sübânallah”, otuzüç kez “elhamdülillah”, otuzüç kez de “Allahü ekber” demek sünnettir. Az sonra anlatılacağı gibi, bunun yanısıra diğer bazı zikirleri de yerine getirmek sünnettir. Yalnız bu duaların ve zikirlerin, farzı tamamlar tamamlamaz mı, yoksa farz sonrası sünnetleri kıldıktan sonra mı okunması, örneğin öğlenin farzını kıldıktan hemen sonra mı zikrin yapılacağı, yoksa farzdan sonraki sünnet kılındıktan sonra mı yapılacağı konusunda mezhebler ayrı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlar aşağıda açıklanmıştır.

Hanefiler dediler ki: Farz namazla sünnet arasına fasıla koymak, tenzîhen mekruhtur. Ancak; “Allahümme ente's-selâmü ve minke's-selâm, tebârekte yâ ze'1-celâli ve'l-ikrâm” duasını okuyacak kadar bir fasılanın konulmasında sakınca yoktur. Namazdan sonraki zikirlerle ilgili olarak rivayet edilen hadisler, bu fasıla hususuna ters düşmezler. Çünkü sünnetler, farz namazın eklentisidirler ve farz namazdan ayrı şeyler değildirler. Şu halde sünnetleri müteakiben üç defa “estağfirullah” dedikten sonra Âyet'el-Kürsî ve Muavvizeteyn sûrelerini okumak, bundan sonra da otuzüçer defa “sübânallah”, “elhamdülillah**”, “Allahü ekber” demek ve sonunda da, “Allah'tan başka ibâdete lâıyk bir tanrı yoktur. O'nun ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Övgüler O'nadır. O'nun gücü her şeye yeter*’” duasını okumak müstehab olur. Bundan sonra da şu duayı okumak gerekir: “Allah'ım senin verdiğine kimse mâni olamaz. Senin mâni olduğun şeyi de kimse veremez. Büyüklük sahibi olanlar fayda veremezler. Büyüklük sadece sendedir.” Bu duadan sonra:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Senin Rabbin izzet ve onur sahibidir. Rabbin, onların niteledikleri (uygunsuz sıfatlardan) münezzehtir” 325 Saffât: 37/180.

âyetini okuyarak namaza son verirler.

Malikiler dediler ki: Farz namazlardan sonra kılman ratîbe namazların, farzdan sonraki zikirleri yaptıktan sonra kılınmaları daha faziletlidir. Yani, farzdan sonra Âyete'l-Kürsî ve İhlâs sûrelerini okuyup otuzüçer defa “sübânallah”, “elhamdülillah”, “Allahü ekber” dedikten sonra, “Lâ ilahe illallahü vahdehu lâ şerîke

leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr" duasını okumalıdır. Sünnet namazını bunlardan sonra kılmak daha faziletli olur.

Şafililer dediler ki: Farz namazla sünnet namaz arasına, bahse konu zikirleri yaparak fasıla koymak sünnettir. Bunun için de farz namazından sonra üç kez "estağfurullah" demeli ve bunun peşi sıra da, "Alla hümmе ente's-selâmü ve minke's-selâm.tebârekteyâ ze'1-celâli ve'1-ikrâm" demeli, sonra otuzüçer defa- "sübhânallah", "elhamdülillah" ve "Allahü ekber" diye tesbih çekmeli, en sonunda da şu duayı okumalıdır:

Hanbeliler dediler ki: Farz namazdan sonraki sünnetleri kılmadan bu zikirleri yapmak gerekir. Bunun için de, farzı edâ ettikten sonra üç defa "estağfirullah" demeli, bunun peşinden de şu duayı okumalıdır: Bu duayı okuduktan sonra otuzüçer defa "sübhânallah", "elhamdülillah" ve "Allahü ekber" diyerek tesbih çekmelidir. En faziletlisi, bu üç tesbihi bir arada söyleyerek otuzüçer defa yapmaktır. Örneğin otuzüç defa ve bir arada olarak, "sübhânallah, elhamdülillah, Allahü ekber" diyerek tesbih çekmeli ve bu şekilde tesbihatı tamamladıktan sonra da şunları söyleyerek tesbihlerin sayısı toplam olarak yüze vardırılmalıdır: "Lâ ilahe illallahü vahdehu lâ şerike leh. Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ küllü şey'in kadîr." 326 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 444-446.

Nafilenin Cemaatle Farz Namaz Kılınan Yerde Kılınması

Bir kimse, farzını cemaatle edâ ettikten sonra nafîle namaz kılmak dilerse, bu namazı cemaatle birlikte farzı kıldığı yerde mi kılmalı, yoksa oradan ayrılıp başka yerde mi kılmalıdır? Mezheblerin buna ilişkin detaylı görüşleri aşağıya alınmıştır.

Hanefiler dediler ki: Bir kimse farz namazı İmam olarak kaldırmışsa, onun nafîle namaz kılmak için kendi yerinden başka yere geçmesi mekruhtur. İmama uyararak farz namazı kıldıktan sonra nafîle kılacak olan kimseye gelince, olduğu yerde kılabilceği gibi, başka tarafa geçerek de kılabilir. Kubunda kerahet sözkonusu değildir. Ama bu kişinin eski yerinden başka tarafa geçerek nafîle kılması daha güzeldir.

Şafililer dediler ki: Farz namazı kılan kişinin, namazını tamamladıktan sonra, nafîle kılmak için başka yere geçmesi sünnettir. Ancak kalabalık ve benzeri nedenlerden ötürü başka tarafa geçmesi zor olursa, "farz namazını sona erdirdim" demek gibi, namaz amelleri dışında bir söz söyleyerek farzdan ayrıldığını ifade etmesi ve bundan sonra kılmak istediği nafîle namaza başlaması sünnet olur.

Malikiler dediler ki: Bir kimsenin kıldığı nafîle namaz, ratîbelerden ise -ki bunlar, farzlardan sonra kılınması istenen sünnetlerdir-, en faziletlisi, mescidde kılmasıdır. İster farzı kıldığı yerde kılsın, isterse başka tarafa geçerek kılsın fark etmez. Kıldığı nafîle namaz, kuşluk namazı gibi ratîbe olmayanlar dansa, en faziletlisi evinde kılmasıdır. Yalnız, Peygamber (s.a.s.) Efendimizin mescidinde kılınanlar bundan müstesnadır. Medine'deki bir kişinin nafîle namazını, Peygamber Efendimizin kıldığı yerde kılması mendubtur. Peygamber Efendimiz namazım, mihrabın ön tarafında ve minberin yambaşına gelecek şekilde mescidin ortasında kıları.

Hanbeliler dediler ki: Ratîbe olan ve olmayan sünnet namazların her halükârda evde kılınmaları daha faziletli olur. Yalnız, cemaatle kılınması gerekli nafîle namazlar bu hükme tâbi değildirler. Bunları

mescidde kılan kişi, farzı kıldığı yerde kılabilceği gibi, başka tarafa geçerek de kılabilir. Şâfîler, nafîle namazların evde kılınmasının daha faziletli olacağı hususunda Hanbelîlerle görüş birliği etmişlerdir. 327 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 446-447.

Kuşluk Namazı

Kuşluk namazı üç mezheb İmamına göre sünnettir. Mâlikîler ise bu görüşe muhaliftirler. Malikiler dediler ki: Kuşluk namazı, sünnet olmayıp müekked mendubtur. Kuşluk namazının vakti, güneşin bir mızrak boyu yükselmesi anından başlayıp zevale ulaşmasına kadar devam eder. Bunun için faziletli vakit, gündüzün dörtte birinin geçmesinden sonraki vakittir. Mâlikîler bu görüşe de muhaliftirler.

Malikiler dediler ki: En faziletlisi, gün doğuşunu müteakip, ikindiyle gün batımı arasındaki zaman kadar bir vaktin geçmesinden sonra kuşluk namazı kılınmalıdır. Bu namazın en azı iki rek'at, en çoğu ise sekiz rek'attir. Bir kişi kuşluk namazı niyetiyle kasıtlı olarak ve bile bile bundan fazla kılsa, sekiz rek'atten fazlası namaz olarak gerçekleşmez. Ama unutarak veya bilmeyerek sekiz rek'atten fazla kılsa, bu fazla rek'atler Şafî ve Hanbelîlere göre mutlak olarak nafîle yerine geçer. Mâlikî ve Hanefîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Hanefîler dediler ki: Kuşluk namazının en çoğu altı rek'attir. Bir kimse bundan fazlasını kıldığı takdirde, bunların hepsini tek selâmla kılmaya niyet etmişse; kuşluk niyetiyle kıldığı namaz, kuşluk yerine geçer. Fazlası da mutlak olarak nafîle yerine geçer. Ancak gündüzleri kılınan nafîle namazların dört rek'atinden fazlasını tek selâmla kılmak mekruhtur. Altı rek'atten fazla kılmaya gelince; bunlar ikişerli rek'atler hâlinde kılınırlarsa, fazlalıklar mutlak olarak mekruh olmazlar. Malikiler dediler ki: Kuşluk namazı sekiz rek'atten fazla kılınırsa sahîh olur. Doğrusu da, bu fazla kılışın mekruh olmadığıdır. Bu namazı vakti çıktıktan sonra kaza etmek, Şâfi ve Hanbelîlere göre sünnettir. Mâlikîlerle Hanefîlerin bu husustaki görüşleri aşağıya alınmıştır.

Maliki ve Hanbeliler dediler ki: Sabahın iki rek'atı dışındaki bütün nafîleler, vakitleri geçtikten sonra kaza edilmezler. Sabahın iki rek'atlık sünneti, aynı günün zeval vaktine kadar kaza edilebilir.

328 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 447-448.

Tahiyyet'ül-Mescid Namazı

Namaz kılacak bir kişinin mescide girdiğinde tahiyye'ül-mescid niyetiyle iki rek'at namaz kılması sünnettir. Dilerse bu niyetle iki rek'atten fazla da kılabilir. Şâfîlerle Hanbelîler bunda müttefiktirler.

Hanefîlerle Mâlikîlerin buna ilişkin görüşleri ise aşağıda açıklanmıştır.

Hanefîler dediler ki: Tahiyyet'ül-mescid namazı iki veya dört rek'attir. Dört rek'at olarak kılınması, iki rek'at olarak kılınmasına niş-betle daha faziletlidir. Tahiyyet'ül-mescid niyetiyle bundan fazla kılınmaz.

Malikiler dediler ki: Tahiyyet'ül-mescid namazı iki rek'attir. Buna hiçbir fazlalık yapılamaz. Kuvvetli görüşe göre bu, müekked bir mendubtur. Bazıları ise bu namazın sünnet olduğunu söylerler. Tahiyyet'ül-

mescid namazının şartlarına gelince, bunları şöylece sıralayabiliriz:

1. Bir kimsenin nafile namaz kılmanın mekruh olmadığı vakitlerde mescide girmesi. Meselâ güneşin doğuşu esnasında veya ikindi namazından sonra mescide giren kişi, tahiyet'ül-mescid namazını kılmaz. Ayrıca mescide giren kişinin, mescidde beklemesi de bu namaz açısından şart değildir. Meselâ mescidden geçerek başka bir tarafa gitmek isteyen kişinin de, Mâlikîler dışındaki üç mezheb İmamına göre bu namazı kılması gerekir.

Malikiler dediler ki: Mescide oturmak kasdıyla girenden başkasından tahiyet'ül-mescid namazı kılması istenmez. Mescidden geçmek kasdıyla içeriye giren kişiden de bu namazı kılması istenmez.

2. Mescide girerken abdestli olmak. Mescide abdestsiz olarak niren kişi Şâfiîler dışındaki üç mezheb İmamına göre bu namazla muhatab değildir.

Şafiler dediler ki: Abdestsiz olarak mescide giren kimseden, yakın zamanda temizlenme imkânına sahipse tahiyet'ül-mescidi kılması istenir. Aksi takdirde kılması istenmez.

3. Mescide girişin, cemaatle namaz kılındığı bir zamana rastlamaması gerekir. Mescide giren bir kişi, İmamın cemaate namaz kıldırıldığını gördüğünde Mâlikîler dışındaki üç mezheb İmamına göre bu namazı kılmaz.

Malikiler dediler ki: Bir kimsenin mescide girmesi, görevli İmamın namaza durması esnasına rastlarsa, bu durumda kendisinden tahiyet'ül-mescid namazı kılması istenmez. Ama içeriye girmesi, görevli olmayan bir İmamın namaz kıldırması ânına rastlarsa, tahiyet'ül-mescidi kılması caiz olur.

4. Cuma veya bayram günleri, hatibin hutbe okumak için minbere çıkmasından sonra mescide giren kişi, Mâlikî ve Hanefilere göre bu namazı kılmaz. Şafî ve Hanbelîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Şafî ve Hanbelîler dediler ki: Kişi mescide girdiğinde İmam minbere çıkmışsa bu durumda oturmadan önce iki hafif rek'atle tahiyet'ül-mescid namazını kılması sünnet olur. Bundan fazlasını yapmamalıdır. Kılmaksızın oturursa, kalkıp da tahiyet'ül-mescid namazını kılması gerekmez. Mescid-i Haram, tahiyet'ül-mescid namazı açısından diğer bazı mescidlerden ayrılmaktadır. Bu mescidde sözkonusu namazı kılmak, mezheblere göre bazı özel hükümlere tâbidir.

Malikiler dediler ki: Mescid-i Harâm'a giren kişi, mendub olarak tavaf etme isteğinde veya kasdında ise tavaf etmesi tahiyeye yerine geçer. Ama, söz gelimi Kabe'yi seyretmek için içeriye giren kişinin tavaf etme niyeti ve isteği yoksa ve aynı zamanda Mekke'li ise, iki rek'at tahiyeye namazını kılar. Mekke'li değilse tavaf etmesi, tahiyeye yerine geçer.

Hanefiler dediler ki: Gerçek şu ki; Mescid-i Haram için iki rek'at namaz kılmak, tahiyet'ülmesciddir. Ama tavaf niyeti ve kasdıyla Mescid-i Harâm'a giren kişi önce tavaf eder, ondan sonra da iki rek'atlik tavaf namazını kılar. Böylece tahiyet'ül-mescid namazı da kılınmış sayılır.

Hanbelîler dediler ki: Mescid-i Harâm'ın tahiyyesi, tavaftır. Tavafta kasdetmeyen kişi dahi bunu yerine getirme emrine muhâtabtır.

Şafiler dediler ki: Mescid-i Harâm'a giren kişi, tavaf etme isteğindeyse kendisinden iki tahiyede bulunması istenir: Biri Beytullah içindir ki bu tahiyeye, tavaftır. Diğeri ise tahiyet'ül-mesciddir ki, bu da namazdır. Bu durumda en faziletlisi, önce tavaf yapmak, sonra iki rek'atlik tavaf namazını kılmaktır. Bunu yapmakla tahiyeye namazı zımnen kılınmış sayılır. Tavaftan sonra bu namaz dört rek'at olarak da

kılınabilir. Bunların ilk iki rek'atında tahiyeye, son iki rek'atındaysa tavaf sünnetine niyet edilir. Bunun aksini yapmak sahîh olmaz. Tavaf isteği olmaksızın mescide giren kişiden, sadece namaz kılarak tahiyede bulunması istenir. Hades hâli ve benzeri nedenlerden ötürü tahiyet'ül-mescid namazını kılamayan kişinin, "Sübhânallahi velhamdülillahi ve lâ ilahe illallahü vallahü ekber" zikrini dört defa okuması, üç mezheb İmamına göre mendub olur. Hanbelîler, bunun mendub olmadığını söylemişlerdir. Mescide girerken rükûlu ve secdeli herhangi bir namazı kılmak da tahiyet'ül-mescid namazı yerine geçer. Meselâ üzerinde kaza namazı bulunan bir kişi, mescide girdiğinde kazasını kılmakla tahiyet'ül-mescid namazını da kılmış sayılır. Tabii buna niyet etmesi de şarttır.

Hanefîlerle Şâfîiler derler ki: Bu durumdaki bir kimse, niyet etmese bile tahiyet'ül-mescid sevabını kazanır. Ama tahiyeye namazını kılma-maya niyet ederek kaza kılan kişi tahiyeye borcundan kurtulur. Fakat sevabını elde edemez. Mescide girdikten sonra oturan kişi, tahiyet'ül-mescid mükellefiyetinden kurtulamaz. Bu hususta Hanefîlerle Mâlikîler görüş birliği etmişler ve aynı zamanda kişinin, bu davranışıyla mekruh işlemiş olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Şâfîiler demişlerdir ki: Kasıtlı olarak oturan kişiden dahi tahiyet'ül-mescid yükümlülüğü mutlak olarak sakıt olur. Unutarak veya bilmeyerek oturan kişinin oturuşu, İki rek'at kılacak bir süreden daha uzun olursa tahiyeye sakıt olur. Aksi takdirde kalkıp kılması gerekir. Hanbelîler demişlerdir ki: Oturması örfe göre uzun sürmüştse tahiyeye namazı sakıt olur. 329 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 448-450.

Abdestten Sonra, Yolculuğa Çıkarken Ve Döndükten Sonra İki Rek'at Namaz Kılmak

Abdestten sonra, yolculuğa çıkarken ve yolculuktan döndükten sonra iki rek'at namaz kılmak mendubtur. Buna ilişkin olarak Rasûlullah (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Yolculuğa çıkmak isteyen hiç kimse, ailesi yanında kıldığı iki rek'atten daha faziletli bir halef bırakmadı." 330 Taberânî.

Kâ'b İbn Mâlik demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.s) seferden sadece gündüzleyin kuşluk vaktinde dönerdi. Geldiğinde de önce mescide uğrayıp iki rek'at namaz kılar, sonra da orada otururdu." 331 Buhârî, Salât: 59; Nesâî, Mesâcid, 38. Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 450-451.

Teheccüd Ve İstihare Namazları

Geceleyin teheccüd namazı kılmak da mendubtur. Bunu teyid sadedinde Peygamber (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Bir koyun sağımı kadar olsa bile geceleyin namaz kılmak gereklidir." 332 Bu hadîsi Taberânî rivayet etmiştir.

Teheccüd namazı, gündüzleyn kılınan nafilelerden daha faziletlidir. Yine bu hususta Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Farzdan sonra namazların en faziletlisi, geceleyn kılınan (nafile) namazlardır.” 333 Müslim, Siyâm, 202; Tirmîzî, Mevâkit, 207; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 6.

İki rek'atlık “İstihare” namazı da mendub namazlardandır. Bununla ilgili olarak Câbir İbn Abdullah şöyle bir rivayette bulunmaktadır: “Rasûlullah (s.a.s.), bize Kur'an'dan bir sûre öğretir gibi, bütün işlerde istihare yapmayı öğretti. Bize derdi ki:

“Sizden biri herhangi bir işe niyetlenirse, farzlardan ayrı olarak iki rek'at namaz kılsın. Sonra da şu duayı okusun: “Allah'ım! Senin ilminle hayır, kudretinle de güç istiyorum. Senin büyük fazlından talep ediyorum. Sen güç yetirirsin; ben yetiremem. Sen bilirsin; ben bilemem. Sen gaybı pek iyi bilensin. Allah'ım! Bu iş; dinim, geçimim, sonucum (veyahutta şöyle demiştir: şimdiki hâlimle geleceğim) için hayırlı olacaksa, bunu benim için takdir et ve müyesser kıl. Sonra benim için onda bereketler nasib et. Yok eğer bu iş dinim, geçimim, sonucum (veyahutta şöyle demiştir: şimdiki hâlim ve geleceğim) için şerli olacaksa, onu benden, beni de ondan uzaklaştır. Benim için her nerede olursa olsun hayrı takdîr eyle. Sonra da beni onunla hoşnud eyle.” Bu duayı okuduktan sonra da işinin ne olduğunu açıklayıp arzetsin.” 334 Buhârî, Daavât, 48. Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 451-452.

Hacet Namazı

Meşru bir isteği olan kişinin, dileğinin yerine gelmesi için iki rek'at namaz kılması mendubtur. Bununla ilgili olarak Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Allah'tan veya insan oğullarından birinden dilekte bulunan ve ihtiyâcı olan kişi, güzelce abdest alıp iki rek'at namaz kılsın. Sonra Allah'a hamdû senada bulunsun. Peygambere de salât getirsin. Bunun peşisıra da şu duayı okusun: “Allah'tan başka ibâdete lâıyk bir ilah yoktur. O, hilm ve kerem sahibidir. Yüce arşın sahibi Allah, noksanlıklardan münezzehtir. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdû senalar olsun. Ey Rabbim! Senden rahmetinin sebeplerini, afv ve mağfîretinin vesilelerini, her iyilikten ganimeti, her gûnahtan selâmeti istiyorum. Afvetmediğın hiçbir günâhımı, genişletmediğın hiçbir sıkıntımı, rızâna uygun olup gideremediğım hiçbir ihtiyâcımı geriye bırakma. Ey merhamet edicilerin en merhametlisi!” 335 Tirmîzî, vitr, 17; İbn Mâce, İkâmet, 189.

Vitir Namazı

Üç mezheb İmamı, vitir namazının sünnet olduğunda görüş birliği etmişlerdir. Hanefilerse bunun vâcib

olduğunu söylemişlerdir. Bilindiği gibi Hanefilere göre vâcib, derece bakımından farzdan daha aşağıdadır. Yine bunlara göre vacibi terk etmek, farzı terk etmek gibi cehennem azabını gerekli kılmaz. Ama Peygamber Efendimizin şefaatinde mahrum kalmaya sebep olur. Ki Peygamber (s.a.s.)'in şefaatinde mahrum kalmak da, o âlemlere rahmet olarak gönderilmiş insanın şefaatinde ümîd eden Mü'minler için az bir ceza değildir. Mezheblere göre vitrin hükmü aşağıda anlatılmıştır.

Hanefiler dediler ki: Vitir vâcibtir. Sonda verilen tek selâmla üç rek'at olarak kılınır. Her rek'atında Fâtiha'nın yanısıra bir sûre, veyahut da bir sûre kadar âyet okunması vâcibtir. Rasûlullah (s.a.s.)'in, vitrin birinci rek'atında Fâtiha'dan sonra A'lâ sûresini, ikinci rek'atında Kâfirûn sûresini, üçüncü rek'atında ise İhlâs sûresini okuduğu rivayet edilir. Üçüncü rek'atte kıraat tamamlandıktan sonra elleri kaldırıp iftitah tekbiri gibi tekbir almak vâcibtir. Yalnız bu tekbiri aldıktan hemen sonra "Sübhâneke" okunmayıp "Kunut" duası okunur. Kunut ise, Allah'a övgü ve duayı içeren sözler demektir. Ama sünnet gereği olarak, İbn Mes'ûd'un rivayet etmiş olduğu şu duayı okumak daha faziletlidir: "Allah'ım! Senden yardım, hidâyet ve mağfîret taleb eder, sana imân eder ve sana tevekkülde bulunur, bütün hayırlarla sana övgüde bulunur, sana şükreder, nankörlük etmeyiz. Sana karşı itaatsizlik edip günah işleyenleri terkeder ve ondan uzak dururuz. Allah'ım! Ancak sana ibâdet eder, senin için namaz kılar ve sana secde ederiz. Sana doğru koşar ve koşarken de hızlı davranırız. Rahmetini umar, azabından da korkarız. Senin büyük azabın muhakkak ki kâfirlere ulaşacaktır." Bu duayı okuduktan sonra Peygamber Efendimize ve aile efradına salatü selâmda bulunulur.

Vitrin vakti:

Ufuktaki şafağın kaybolmasından itibaren başlayıp fecr-i sâdiğın doğmasına kadar devam eder. Unutarak veya kasıtlı olarak vitri kılmayan kişinin, aradan uzun zaman geçse bile, kaza etmesi vâcibtir. Tertibin gerekliliği nedeniyle vitri yatsıdan sonraya bırakmak da vâcibtir. Vitri unutarak yatsıdan önce kılan kişinin, vitir namazı sahîh olur. Yine aynı şekilde tertibe uyarak önce yatsıyı, sonra vitri kılan kişinin bilâhare, yatsı namazının fâsid olduğu anlaşılırsa, vitri sahîh olur. Yalnızca yatsı namazım iade etmesi gerekir. Zîrâ bu durumda mazeret bulunduğundan ötürü tertib sakıt olur. Ayakta durmaya muktedir olan kişinin vitri oturarak kılması caiz değildir. Yine vitri özürsüz olarak bir bineğin üzerinde kılmak da caiz değildir. Vitirde Kunut duasını okumak vâcibtir. Vitri kılan kişi İmam da olsa, tek basma da olsa veya İmama uyan biri de olsa, Kunut duasını sessizce okumalıdır. Kunut'u iyice okuyamayan kişi, Kunut yerine şu duâ âyetini okur:

"Rabbimiz, bize dünyada da iyi hal ver, âhirette de iyi hal ver ve bizi ateşin (cehennem) azabından koru." 336 Bakara: 2/201.

Bunu da düzgün okuyamayan kişi üç defa, "Allahüm mağfîr lenâ" diye duada bulunur. Kunut okumayı unutarak rükûa varan ve bunu rükû esnasında hatırlayan kişi, rükûdayken Kunut okumaz ve Kunut okumak için de kıyam hâline geri dönmez. Yalnız selâmdan sonra sehiv secdesi yapar. Rükûda, Kunut okumadığı hatırlayan kişi kıyam hâline geri dönüp Kunut duâsını okursa ve rükûu yenilemezse, namazı

bozulmaz. Ama Fâtiha'dan sonra zamm-ı sûreyi ve Kunut duasını sehven okumayıp rûkûa varan kişi, zamm-ı sûre ve Kunut okumak için rûkûdan kıyama döner ve rûkûu da iade eder. Namazın sonunda da sehiv secdesi yapar. Fatiha, zamm-ı sûre ve Kunut'u okumayı unutup da rûkûa varan kişi, kıyam hâline dönerek Fatiha, zamm-ı sûre ve Kunut'u okur; rûkûu da iade eder. Rûkûu iade etmediği takdirde namazı yine sahîh olur. Her halükârda sehiv secdesi yapması gerekir. Vitir namazı dışındaki namazlarda Kunut okunmaz. Ancak felâket vukuunda veya zamanın şiddetli olaylarının meydana gelmesi durumunda sabah namazında Kunut okumak sünnettir. Diğer vakitlerde okunmaz; mütemed olan görüş budur. Sabah namazında Kunut okuyacak kişinin, bunu rûkûdan kalktıktan sonra okuması gerekir. Felâketli zamanlarda tek başına namaz kılan kişinin değil de, İmamın Kunut okuması sünnet olur. İmama uyarak namaz kılmakta olan kişi ise, Kunut okumakta İmamına tâbi olur. Ancak İmam, Kunut'u yüksek sesle okuduğu takdirde ona uyanlar, "âmîn" derler. Vitir Ramazan ayı dışında cemaatle kılınması meşru değildir. Ramazanda cemaatle kılınması müstehabtır. Çünkü her ne kadar vâcibse de, bazı yönlerden nafilelerin hükmüne tâbidir. Ramazan dışında vitir cemaatle kılınması, eğer yalnızca bu namaz dolayısıyla toplanmak için cemaat çağrılmışsa mekruh olur. Ama bir-iki, veyahut da üç kişi, vitir kılan birine tâbi olurlarsa -vitir bu durumda cemaatle kılınmasına bir çağrı sözkonusu olmadığından mekruh olmaz.

Hanbeliler dediler ki: Vitir, müekked sünnettir ve en azı bir rek'attir. Bir rek'at olarak kılınması mekruh değildir. En çoğu ise onbir rek'attir. Kemâl derecesinin en azı olan üç rek'at olarak kılınabileceği gibi beş, yedi ve dokuz rek'at olarak da kılınabilir. Onbir rek'at kılınması hâlinde, bir selâm verilip en sonunda da tek rek'at olarak kılınır. Ki en faziletlisi de budur. Ama bunun yanında bir veya iki teşehhüde oturarak tek selâmla da kılınabilir. Şöyle ki: On rek'ati kıldıktan sonra teşehhüde oturulur; sonra selâm vermeksizin onbirinci rek'ata kalkılıp bu rek'atin kılınmasından sonra teşehhüde oturulup selâm verilirse, iki teşehhüd ve bir selâmla kılınmış olur. Veyahut da onbir rek'ati teşehhüdsüz olarak kıldıktan sonra, onbirinci rek'atin sonunda teşehhüde oturulup sonra selâm verilerek de kılınabilir. Dokuz rek'at olarak kılan kişi, sekizinci rek'atte oturup teşehhüde bulunduktan sonra, selâm vermeksizin dokuzuncu rek'ate kalkıp bu rek'atin sonunda teşehhüde oturur ve selâm vererek namazını tek selâmla tamamlamış olur. Bu daha faziletlidir. Yine dokuz rek'ati tek teşehhüd ve tek selâmla kılmak da caizdir. İki rek'atte bir selâm vererek sekiz rek'ati tamamlayıp sonra dokuzuncu rek'ati tek olarak kılıp selâm vermek de caizdir. Beş veya yedi rek'at olarak kılan kişinin namazının daha faziletli olabilmesi için, bunu tek teşehhüd ve tek selâmla kılması daha faziletli olur. Ama bunun yanında altıncı rek'atten veya dördüncü rek'atten sonra oturup selâm vermeksizin ayağa kalkılır ve geri kalan rek'atlar kılınıp da teşehhüde oturulup selâm verilirse, vitir sahîh olur. İki rek'atte bir selâm vererek kılmak da mümkündür. Vitri üç rek'at olarak kılmak isteyen kişi; iki rek'ati kıldığında, bunların birincisinde Fâtiha'dan sonra A'lâ sûresini, ikincisinde Kâfirûn sûresini okuduktan sonra teşehhüde bulunup selâm verir. Bundan sonra üçüncü rek'ate kalkarak Fâtiha'dan sonra îhlâs sûresini ve Kunut'u okuyup rek'atini tamamlayarak teşehhüde bulunduktan sonra selâm verir. En faziletlisi de budur. Üç rek'ati tek teşehhüd ve tek selâmla kılmak mümkün olduğu gibi, iki teşehhüd ve tek selâmla -tıpkı akşam namazının farzı gibi- kılmak da mümkündür. Son rek'atte rûkûdan kalktıktan sonra Kunut okumak sünnettir. Ramazan ve diğer aylar arasında bir ayırım yapmaksızın, bütün sene boyunca bu şekilde kılınması gerekir. Kunut duasının en

faziletlisi Şu metindeki cümlelerdir: "Allah'ım, senden yardım, hidâyet ve bađıŐlanma dileriz. Sana tevbe eder, sana imân eder, sana tevekkülde bulunur, bütün hayırlarla seni veriz. Sana Őkreder ve nankörlük etmeyiz. Allah'ım! Ancak sana ibâdet eder, sana koşar ve koşarken de hızlı davranırız. Rahmetini umar, azabından korkarız. Senin büyük azabın kâfirlere ulaŐıcıdır. Allah'ım! Hidâyet buyurduğun kimseler içinde bize de hidâyeti nasib eyle. Afiyet verdiğin kimseler içinde bize de afiyet ihsan eyle. Kendisine dostluk gösterdiğin kimselerin içinde bize de dostlukta bulun. Verdiğin Őeylerde bize bereket nasib et ve onları bizim için hayırlı kıl. Hkmettiğin kazaların Şerrinden bizi koru. Şüphesiz ki Sen, noksanlıklardan mnezzeht olup her Şeye hkmedersin. Ve sana karşı da hükmedilemez. Üstün kıldığın kimse hor ve zelil olmaz. Alalttığın kimse de Şeref ve izzet bulamaz. Sen kutlusun. Rabbimizsin! Sen ycesin. Allah'ım! Biz, gazabından rızâna sığınırız. Cezandan afvma sığınırız. Seni hakıyla vemeyiz. Sen kendini vdğn gibisin." Bu duayı okuduktan sonra Peygamber Efendimize ve aile efradına salâtu selâmda bulunmak gerekir. Bu duadan başka rivayet edilen bir duayı Kunut olarak okumanın bir sakıncası yoktur. Kişi, İmam olarak namaz kıldırtıyor veya yalnız başına namaz kılıyorsa, Kunutu yüksek sesle okuması sünnettir. İmama tâbi olarak namaz kılmakta olan kişiye gelince; o, İmamın Kunut okuması esnasında "âmîn" demekle yetinir. Yine yalnız başına namaz kılan kişinin, Kunut okurken çoğul zamirlerini tekile çevirmesi gerekir. Meselâ, "ihdinâ" değil de, "ihdinî" demelidir. İmam ise, çoğul zamirlerini duadaki aslı Őekliyle muhafaza ederek okur. Vitir namazım kıldıktan sonra selâm veren kişinin  defa, "sbhâne'l-meliki'l-kudds" diyerek tesbihte bulunması ve sonuncusunda da sesini yükseltmesi sünnettir. Vitir namazından başka namazlarda Kunut okumak mekruhtur. Meğer ki, müslümanlara veba dışında bir felâket gelmiŐ olsun. Devlet baŐkanının veya vekilinin, Cuma dışında diğer bütün farzlarda, vukû bulan felâkete uygun bir Kunut duasını halka okuması sünnettir. Veba musibeti için Kunut okunmaz. Devlet baŐkanı veya vekili dışında, başka birinin felâket dolayısıyla namazda Kunut okuması hâlinde bu kişi, İmam da olsa, yalnız başına kılan biri de olsa, namaz bâtlı olmaz. Sabah namazında Kunut okuyan birine tâbi olarak namaz kılan kişi, Kunut okuyan İmamın duasını iŐittiđi takdirde "âmîn" der. iŐitmediđi takdirde dilediği bir duayı okuması sünnet olur. Vitir namazını kılan kişi, son rek'atin rkuna varmadan önce Kunut duasını okuyabilir. Bu kişi tekbir alıp ellerini kaldırır. Sonra Kunutu okur. PeŐısıra da rka varır. Ama en faziletlisi, Kunutu son rek'atin rkundan kalktıktan sonra okumaktır. Kunutu okurken elleri açık olarak göğsü hizasında bulundurmak ve avuç ilerini semâya çevirmek, duâ bittikten sonra da elleri yüze sürmek sünnettir. Vitrin vakti, yatsı namazından sonra başlayıp fecr-i sâdiğın doğmasına kadar devam eder. En faziletlisi de, uykudan uyanacağına güvenen kişinin, vitri gecenin son kısmında kılmasıdır. Uykudan uyanacağına güvenemeyen kişi, vitrini uyumadan önce kılar. Vitri kazaya kalan kişinin, bunu Şef' namazıyla birlikte kılması sünnettir. Ramazanda vitrin cemaatle kılması da sünnettir. Ramazan dışında cemaatle kılınmasıysa mubahtır. Őafiiler dediler ki: Vitir, müekked sünnettir. En azı bir rek'at, en oğuyusa onbir rek'attir. Kasıtlı olarak ve bilerek anılan sayıdan fazla miktarda kılındığı takdirde fazlalıklar, namaz olarak gerçekleşmez. Ama unutulurken veya bilmeyerek fazla kılındığı takdirde namaz bâtlı olmaz. Fazlalıklar da mutlak olarak nafîle yerine geçerler. Tek rek'atle yetinmek, evlâ olan bir davranıŐ değildir. Vitri bir rek'atten fazla kılan kişinin, bu namazı bitişik olarak, yani vitrin son rek'atini kendinden önceki rek'atlere bitiŐtirerek kılması caizdir. Şöyle ki: Vitri beş rek'at olarak kılacak olan kişi, iki rek'at kıldıktan sonra selâm verir, sonraki  rek'ati de tek selâmla kılar. Bu  rek'ati de birbirinden

ayırması, yani son rek'ati önceki iki rek'atten ayırarak kılması caizdir. Beş rek'at olarak kılan kişi, son rek'ati ayırdığı takdirde Önceki dört rek'ati tek selâmla da kılmış olsa farketmez. Bitişik olarak kılma hâlinde, iki teşehhüdden fazla oturması caiz olmaz. Vitri kılmanın en faziletli şekli, birbirinden ayrı olarak kılınanıdır. Vitrin vakti, akşam namazıyla birlikte cem-i takdim şeklinde kılınsa bile yatsı namazından sonra başlayıp fecr-i sâdığın doğuşuna kadar devam eder. Geceleyin uyanacağına güvenen kişinin, vitri gecenin ilkinden sonraya ertelemesi sünnet olur. Aynı şekilde gece namazlarından sonraya erteleyip bu namazları vitirle sona erdirmek de sünnettir. Ramazan ayında vitri cemaatle kılmak ve bu ayın ikinci yarısında vitrin son rek'atında Kunut okumak da sünnettir. Yine hergün sabah namazının ikinci rek'atında rükûdan kalktıktan sonra Kunutu okumak da sünnettir. Kunut, Allah'a övgü ve duayı kapsayan bütün sözlerdir. Ancak sünnet olanı, Peygamber (s.a.s.) Efendimizden rivayet edilen şu duayı okumaktır: Tek başına namaz kılan kişi bu duayı okurken tekil zamirlerle okumalıdır. Şöyle ki: "İhdinâ" ve "âfinâ" şeklinde değil de "indim" ve "âfinî" şeklinde telâffuz ederek duayı kendi şahsı için yapmalıdır. Yalnız, "Tebârekte rabbenâ" cümlesindeki çoğul zamirini tekile çevirmemelidir. Yani, "Tebarekte rabbî" dememelidir. İmam ise duaların tümünü çoğul zamirleriyle okur. Meselâ, "ihdinî" ve "âfinî" şeklinde değil de, "ihdinâ" ve "âfinâ" şeklinde okumalıdır. İmamın kıldığı namaz kaza bile olsa Kunutu sesli okuması sünnettir. Tek başına kılan kişinin namazı edâ olsa bile Kunutu sessizce okuması sünnettir. İmama uyararak namaz kılmakta olan kişiye gelince; o, İmamın okuduğu dualara "âmîn" demelidir. Namaz kılan kişi, Kunutun bir kısmını okumazsa, bunun için sehiv secdesi yapması gerekir. Vakti geçtikten sonra vitri kaza etmek de sünnettir. Vakte bağlı bütün nafil namazlar da vitir gibi kazaya kaldıklarında kaza edilmeleri sünnet olur. Bu anlatılanların yanısıra musîbetvârî şiddet olaylarının vukû bulması, mihnetlerin başa gelmesi zamanlarında bütün vakit namazlarında Kunut okunabilir. Bu durumda İmam da, tek başına namaz kılan kişi de -namazları sessiz kıraatli namazlardan olsa bile- Kunutu sesli okurlar. İmama uyararak namaz kılmakta olan kişi de İmamın duasına karşılık "âmîn" der. Bu durumda Kunut duasının bir kısmı okunmasa, sehiv secdesi gerekmez.

Malikiler dediler ki: Vitir, müekked sünnettir. Hattâ iki rek'atlık tavaf namazı ile Umre namazından sonra en kuvvetli bir sünnet -namazdır. Sünnet namazların en müekkedî, mutlak olarak vâcib tavafın iki rek'atlık namazıdır. Bundan sonra, vâcib olmayan tavafın iki rek'atlık namazı, ondan sonra da Umre namazı gelir. Bunların hemen arkasından sıraya vitir namazı girer. Ki o da tek rek'attir. Vitri, şef' namazına bitişirmek mekruhtur. Vitir namazında Fatihadan sonra İhlâs ve Muavvizeteyn sûrelerini okumak mendubtur. Ve bunları sesli okumak da zorunludur. Vitre fazladan bir rek'at eklendiği takdirde, sahîh olan görüşe göre namaz bozulmaz. İki rek'at eklendiği takdirde namaz bâtil olur. Vitrin ihtiyarî ve zarurî olmak üzere iki vakti vardır. İhtiyarî olan vakti, sahîh olarak edâ edilen yatsı namazından sonra, yani ufuktaki kırmızılığın kaybolmasından sonra başlar. Yatsı namazını kıldıktan sonra vitri kılan kişinin, vitrinin bilâhare fâsid olduğu anlaşılırsa, yatsıyı ikinci kez kıldıktan sonra vitri iade eder. Yatsı namazı akşam namazıyla birlikte cem-i tak-dîm şeklinde kılınırsa, vitri, ufuktaki kırmızılığın kaybolması zamanına ertelemek gerekir. Bundan önce kılındığı takdirde sahîh olmaz. Vitrin ihtiyarî vakti, fecr-i sâdığın doğuşuna dek devam eder. Zarurî vakti ise, fecr-i sâdığın doğuşundan itibaren başlayıp sabah namazının tamamlanmasına kadar devam eder. Sabah namazım kılmakta olan kişinin, vitri kılmadığını hatırlaması hâlinde sabah namazını, vitri kılması için kesmesi mendub olur. Bu kişi İmam da olsa, tek başına namaz

kılmakta olan biri de olsa aynı hükme tâbidir. Vaktin çıkmasından korkulmadığı takdirde İmamın bu durumda kendi yerine bir başkasını istihlâf etmesi, yani İmam olarak seçmesi gerekir. İmama tâbi olarak namaz kılan kimse vitri kılmadığını hatırlarsa namazını kesmesi caiz olduğu gibi, namaza devam etmesi de caiz olur. Vitri kılmak için sabah namazını kestiği takdirde; önce şef namazını, sonra vitri kılması îcâb eder. Bundan sonra da sabahın iki rek'atini iade eder. Böylece şef namazıyla vitir, sabah namazına bitişmiş olur. Vitri özürsüz olarak zarurî vakte ertelemek mekruhtur. Sabah namazı kılındıktan sonra artık vitri kaza etmek mümkün olmaz. Çünkü sabahın iki rek'atlık sünneti dışındaki nafîleler kaza edilemezler. Vitirde Kunut yoktur. Sadece sabah namazında Kunut okumak mendubtur. Nitekim bu husus daha önce de anlatılmıştır. Kunutun, rükûa gitmeden önce okunması mendubtur. Unutulup da rükûa varıldığı takdirde Kunut okumak için artık kıyam hâline dönülmez. Aksine, rükûdan sonra okunur. Böylece de Kunut okumanın mendubluğu yerine getirilmiş olur. Yalnız, rükûdan önce okuma mendubluğu kaçırılmış olur. Çünkü hem Kunut okunması ve hem de rükûdan önce okunması mendubtur. Bu mendublardan herbiri kendi başına müstakildir. Kunutu okumadığını rükûda hatırlayan kişi, tekrar kıyama dönerse namaz bâtil olur. Ayakta durmaya muktedir olan kişinin vitri oturarak kılması, mûtemed görüşe göre kerahetle birlikte caiz olur. Oturmaya muktedir olan kişinin de yan gelerek vitri kılması caiz olmaz. Binek üzerindeyken vitri rükûlu ve secdeli olarak kılmak mutlak surette caiz olur. Namazı kısaltmayı gerekli kılan bir yolculuk esnasında ise vitri imâ ile kılmak da caizdir. Seferdeyken binek üzerinde nafîle namaz kılan kişi, namazını sefer yönüne doğru kılar. Şef namazını vitirden önce kılmak, kemâl şartıdır. Vitri, kendisinden önce şef namazını kılmaksızın edâ etmek mekruhtur. Gecenin son kısmında uyanmayı alışkanlık hâline getiren kişinin, vitri gecenin son kısmına ertelemesi mendubtur. Böyle yapmakla da gece namazlarını vitirle sona erdirmiş olur. Buna ilişkin olarak Peygamber (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Gece en son namazınız vitir olsun.” 337 Buhârî, Vitr, 4; Ahmed b. Hanbel, 2/20, 102, 143.

Vitri, yatsı namazından hemen sonra kılan kişi, bilâhare gecenin son kısmında uyanarak nafîle namaz kıldığı takdirde yeniden vitir kılması mekruh olur. Zîrâ Peygamber (s.a.s.) Efendimizin:

“Bir gecede iki vitir olmaz” 338 Tirmîzî, Vitr, 13; Nesâî, Leyl, 29.

hadîsini, bu hususta, “Gece en son namazınız vitir olsun” hadîsine tercih etmemiz gerekmektedir. Şu nedenle ki: Yasaklayıcı bir hadîsle mubah kılıcı bir hadîs çatıştıklarında yasaklayıcı hadîs tercih edilir. Kişi, uykudan uyandığında güneşin doğmasına sadece abdest alıp iki rek'at namaz kılacak kadar bir zaman kalmışsa vitri kılmaz. Sabahın yalnızca iki rek'atlık farzını kılar. Sabahın iki rek'atlık sünnetini ise erteleyerek nafîle namazların helâl olduğu vakitle, güneşin zevale ermesi arasında kılar. Kişi uykudan uyandığında, güneşin doğmasına, abdest alıp üç rek'at namazla birlikte sabah namazını kılacak kadar zaman kalmışsa bu durumda, hem vitri, hem sabah namazının farzını kılar; şef namazını terk eder. Sabah namazının iki rek'atlık sünnetini de, önceki tafsilâta göre erteler. Kişi uykudan uyandığında, güneşin doğuşuna sabah namazıyla birlikte beş rek'at kılacak kadar zaman kalmışsa, bu durumda hem şef'

namazını, hem vitiri, hem de sabah namazının farzını kılar. Sabahın iki rek'atlık sünnetini de yine önceki tafsilât çerçevesinde erteler. Ama uykudan uyandığında yedi rek'at kılacak kadar bir zaman kalmışsa, bu namazların tümünü kılar. Şef ve vitir namazı için, Ramazan ayından başka zamanlarda cemaat gerekli değildir. Teravihte cemaat mendub olduğu gibi, bu namazlarda da mendubtur. 339 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 453-461.

NOT: Değerli okucular; Ben araştırmalarım da, Abdeste başlarken veya Namaza başlarken Niyet, kalple olur. Bu Niyet, Namaz Abdesti, Gûsül Abdesti, Teyemmüm Abdesti, Farz Namaz, Sünnet Namaz veya Nafle Namazlarda da aynıdır. Ben konu bölünmesin diye olduğu gibi yazdım. En doğru kaynak, hiç şüphesiz Kur'an ve Sünnet'tir. Bunun dışında alimler ve imamlar hata yapabilirler yani nadiren de olsa görüşlerinde yanlış bilgi verebilirler. Birde, bu temizlik ve namaz bölümlerinde yazmış olduğum Dört Mezhep İmamlarının görüşleri, yazmış olduğum tüm konularda tamamı, İmamlarımızın kendi görüşleri değildir bir kısmı yani kendilerinden sonra gelen, onları takip eden (öğrencilerinin) İmamların görüşleridir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ onlara Rahmet etsin. Bu notu yazmamdaki amaç, yanlış bilgi verip, gerek değerli imamlarımızı gerekse kendimizi zan altında bırakmamak içindir. Sizlere buradan tavsiyem eğer, tüm bu yazmış olduğum konularla alakalı, yanlış olduğunu düşündüğünüz veya bildiğiniz bir şey varsa, onu Kur'an ve Sünnet'ten araştırmanızdır. Allâh Subhânehu ve Teâlâ bize ve Tüm Müslüman kardeşlerimize dinimiz İslâm'ı doğru öğrenmeyi ve hayatımızın her alanında doğru uygulamayı nasib etsin İnşeAllâh. Allâhümme Amin.

Hâtıme:

Hamd âlemlerin rabbi olan Allâh'a mahsustur. Salât ve selâm yaratılmışların en hayırlısı Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Yardım ve başarı, izzet ve şeref Allâh'tandır.

O, her şeyin en iyisini bilendir.

Muvahhid Kullara Selâm Olsun.

Polat Akyol

NOT: KONUNUN DEVAMI VAR

KAYNAKLAR:

301 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 423-425.

302 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 425-426.

- 303 Vesile ve fazîlet: Cennetteki İki yüksek makamın adıdır.
Makâm-ı Mahmûd: Şefâat-ı kübrâ makamıdır. (Çeviren)
- 304 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 426-428.
- 305 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 428.
- 306 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 429.
- 307 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 429-430.
- 308 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 430.
- 309 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 431-432.
- 310 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 432-433.
- 311 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 433-434.
- 312 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 434.
- 313 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 435-436.
- 314 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 436.
- 315 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 436.
- 316 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 437.
- 317 Buhârî, Ezan, 7; Müslim, Salât, 10-11; Muvatta, Nida, 2.
- 318 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 437-438.
- 319 Buhârî, Teheccüd, 34; Tirmîzi, Mevâkit, 203.
- 320 Müslim, Müsâfirîn, 302.
- 321 Dârimî, Salât, 43.
- 322 Buhârî, Ezan, 14-16; Müslim, Müsâfirîn, 304; Ebû Dâvud, Tatavvu', 11.
- 323 Buhârî, Salât, 48; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 26-35
- 324 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 439-444.
- 325 Saffât: 37/180.

- 326 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 444-446.
- 327 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 446-447.
- 328 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 447-448.
- 329 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 448-450.
- 330 Taberânî.
- 331 Buhârî, Salât: 59; Nesâî, Mesâcid, 38. Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 450-451.
- 332 Bu hadîsi Taberânî rivayet etmiştir.
- 333 Müslim, Siyâm, 202; Tirmîzî, Mevâkit, 207; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 6.
- 334 Buhârî, Daavât, 48. Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 451-452.
- 335 Tirmîzî, vitr, 17; İbn Mâce, İkâmet, 189.
- 336 Bakara: 2/201.
- 337 Buhârî, Vitr, 4; Ahmed b. Hanbel, 2/20, 102, 143.
- 338 Tirmîzî, Vitr, 13; Nesâî, Leyl, 29.
- 339 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 453-461.

ÇEVİREN :

Şaban Kurt